

מִשֶּׁה, שְׁכָתוּב (שמות ב) וַיִּבְאוּ
הָרָעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַגּוֹ', וְשֵׁם
הַזְדַּמְנָה לוֹ צְפוּרָה, מִשׁוּם
שְׁאוֹתָהּ הַבָּאָר גְּרָמָה לָהֶם.

בֵּא רְאֵה, הַבָּאָר הַזֶּה כְּתוּבָה שְׁבַע
פְּעָמִים בְּפִרְשֵׁה הַזֶּה, מִשׁוּם
שֶׁהִיא רְמֵז לְשִׁבְעֵ. וְכַף נִקְרָאת
בָּאָר שְׁבַע. [ומשום] הַבָּאָר הַזֶּה
נִזְכָּרְת שְׁבַע פְּעָמִים בְּפִרְשֵׁה הַזֶּה,
שְׁכָתוּב וַיִּרְא וְהִנֵּה בָאָר בְּשֹׁדֵה.
כִּי מִן הַבָּאָר הִיָּא. וְהָאֶבֶן גְּדוּלָּה
עַל פִּי הַבָּאָר. וְנֶאֱסָפוּ שְׁמָה כָּל
הָעֵדְרִים וַגּוֹ' מַעַל פִּי הַבָּאָר.
וְהִשְׁקוּ אֶת הַצֶּאֱן וְהִשִּׁיבוּ אֶת
הָאֶבֶן עַל פִּי הַבָּאָר. וְגִלְלוּ אֶת
הָאֶבֶן מַעַל פִּי הַבָּאָר. וַיִּגַּל אֶת
הָאֶבֶן מַעַל פִּי הַבָּאָר. הָרִי
שְׁבַעָה, וַיְבֹדְאֵי שְׁכָף זֶה.

בְּמִשֶּׁה לֹא כְתוּב אֱלָא פְּעַם
אַחַת, שְׁכָתוּב וַיִּשָּׁב בָּאָרְךָ מִדִּין
וַיֵּשֶׁב עַל הַבָּאָר. מִשׁוּם שְׁמִשֶּׁה
נִפְרַד מִכָּל וְכָל מִהַבִּית שְׁלֵמֻטָּה,
וַיַּעֲקֹב לֹא נִפְרַד כָּלָל. בְּמִשֶּׁה
אַחַד, כְּפָתוּב (שיר ו) אַחַת הִיא
יוֹנְתִי תַמְתִּי. אַחַת הִיא לְאִמָּה.
וּמִשׁוּם כִּף מִשֶּׁה הָיָה בְּעַל הַבִּית
וְהַתְּעֵלָה לְמַעְלָה. בְּמִשֶּׁה כְּתוּב
וַיֵּשֶׁב עַל הַבָּאָר. בְּיַעֲקֹב - וַיִּרְא
וְהִנֵּה בָאָר בְּשֹׁדֵה, וְלֹא כְתוּב
וַיֵּשֶׁב עַל הַבָּאָר.

דְּבַר אַחַר וַיִּצֵא יַעֲקֹב מִבָּאָר
שְׁבַע וַיִּלֶּךְ חֲרָנָה - רַבִּי אֲבָא פְּתַח
וַאֲמַר, (תהלים קו) אֲשֶׁרִי שְׁמִרִי
מִשְׁפָּט עֲשֵׂה צְדָקָה בְּכָל יַעֲת.
אֲשֶׁרִי שְׁמִרִי מִשְׁפָּט, אֲשֶׁרִיִּהֶם
יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוּשׁ כְּרוּךְ הוּא נִתֵּן
לָהֶם תּוֹרַת אֱמֶת לְהַשְׁתַּדֵּל בָּהּ
יָמִים וְלִילוֹת, שֶׁהָרִי כָּל מִי
שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, יֵשׁ לוֹ חֲרוּת
מִהַכָּל, חֲרוּת מִן הַמְּנוֹת, שְׁלֹא
יְכוּל לְשַׁלֵּט עָלָיו, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ,
מִשׁוּם שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה
וְנֶאֱחָז בָּהּ, נֶאֱחָז בְּעֵץ הַחַיִּים.
וְאִם מִרְפָּה אֶת עֲצָמוֹ מֵעֵץ

וַיִּגְרְשׁוּם וַגּוֹ', וְתַמָּן אֲזַדְמַנַּת לִיָּה צְפוּרָה, (דף
קנב ע"ב) בְּגִין דְּהֵיָא בָּאָר גְּרָמָה לוֹן.

תָּא חֲזִי הָאֵי בָאָר, שְׁבַע זְמַנִּין כְּתִיב
בְּפִרְשֵׁתָא דָא, בְּגִין דְּאִיהוּ רְמֵז לְשִׁבְעֵ.
וְהָכִי אֲקָרִי בָאָר שְׁבַע, (ובגין) בָּאָר דָא, אֲדַכְּר
שְׁבַע זְמַנִּין בְּפִרְשֵׁתָא דָא. דְּכְתִיב, (בראשית כט)
וַיִּרְא וְהִנֵּה בָאָר בְּשֹׁדֵה. כִּי מִן הַבָּאָר הִיָּא.
וְהָאֶבֶן גְּדוּלָּה עַל פִּי הַבָּאָר. וְנֶאֱסָפוּ שְׁמָה כָּל
הָעֵדְרִים וַגּוֹ' מַעַל פִּי הַבָּאָר. וְהִשְׁקוּ אֶת
הַצֶּאֱן וְהִשִּׁיבוּ אֶת הָאֶבֶן עַל פִּי הַבָּאָר. וְגִלְלוּ
אֶת הָאֶבֶן מַעַל פִּי הַבָּאָר. וַיִּגַּל אֶת הָאֶבֶן מַעַל
פִּי הַבָּאָר. הָא שְׁבַעָה. וַיְבֹדְאֵי דְהָכִי הוּא.

בְּמִשֶּׁה לֹא כְתִיב אֱלָא זְמַנָּא חֲדָא, דְּכְתִיב,
(שמות ב) וַיֵּשֶׁב בָּאָרְךָ מִדִּין וַיֵּשֶׁב עַל
הַבָּאָר. בְּגִין דְּמִשֶּׁה, אֲתַפְּרֵשׁ מִכָּל וְכָל מִבֵּיתָא
דְּלְתַתָּא, וַיַּעֲקֹב לֹא אֲתַפְּרֵשׁ כָּלָל. בְּמִשֶּׁה חַד,
כְּמָה דְּכְתִיב, (שיר השירים ו) אַחַת הִיא יוֹנְתִי תַמְתִּי.
אַחַת הִיא לְאִמָּה. וּבְגִין כִּף מִשֶּׁה מְאִרִּיָּה
דְּבֵיתָא הָוָה, וְאֲסַתְּלַק לְעִילָא, בְּמִשֶּׁה כְּתִיב,
(שמות ב) וַיֵּשֶׁב עַל הַבָּאָר, בְּיַעֲקֹב וַיִּרְא וְהִנֵּה
בָאָר בְּשֹׁדֵה, וְלֹא כְתִיב וַיֵּשֶׁב עַל הַבָּאָר.

דְּבַר אַחַר (בראשית כח) וַיִּצֵא יַעֲקֹב מִבָּאָר שְׁבַע
וַיִּלֶּךְ חֲרָנָה, רַבִּי אֲבָא פְּתַח וַאֲמַר, (תהלים

קו) אֲשֶׁרִי שְׁמִרִי מִשְׁפָּט עֲשֵׂה צְדָקָה בְּכָל יַעֲת.
אֲשֶׁרִי שְׁמִרִי מִשְׁפָּט, זְכָאִין אֵינּוֹן יִשְׂרָאֵל,
דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְהִיב לוֹן אֲוִרִיָּתָא דְּקִשׁוּט
לְאֲשְׁתַּדְּלָא בָּהּ יִמְמָא וְלִילִי. דְּהָא כָּל מָאן
דְּאֲשְׁתַּדְּלָא בְּאֲוִרִיָּתָא, אֵית לִיָּה חִירוֹ מִכָּלָא,
חִירוֹ מִן מוֹתָא דְּלֹא יְכָלָא לְשַׁלְטָאָה עָלֵיָּה,
וְהָא אֲוִקְמוּהָ. בְּגִין דְּכָל מָאן דְּאֲשְׁתַּדְּלָא
בְּאֲוִרִיָּתָא וְאֲתַאֲחִיד בָּהּ, אֲתַאֲחִיד בְּאִילָנָא
דְּחַיִּי. וְאִי אֲרַפִּי גְּרַמִּיָּה מְאִילָנָא דְּחַיִּי, הָא
אִילָנָא דְּמוֹתָא שְׂרִיָּא עָלוּי, וְאֲתַאֲחִיד בֵּיָּה.

החיים, הנה עץ המות שורה עליו ונאחז בו. זהו שכתוב (משלי כד) התרפית ביום צר כחכה. התרפית - אם מרפה ידיו מן התורה.

ביום צר צר כחכה, מה זה צר כחכה? צר כח פה. שהרי היא תמיד לימין, ושמירתה תמיד על בן אדם כאשר הולך בדרכי התורה, ואז דוחה את הרע החוצה שלא יקרב לכן האדם ולא יוכל לקטרג לו. וכשאדם סוטה מדרכי התורה ומתרפה ממנה, אזי צר כח פה, משום שאותו הרע, שהוא השמאל, שולט על האדם, ודוחה את ה"פה" הזו החוצה, עד שדוחק אותו מקום בצרה.

דבר אחר צר כחכה - שפאשר בן אדם אוהב בדרכי התורה, נאהב למעלה ונאהב למטה, והוא אהוב של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (שמואל ב יב) וזה אהבו, שהיה אהוב של הקדוש ברוך הוא, ואהב אותו. וכשאדם סוטה מדרכי התורה, אזי צר כח פה, צר שלו ובעל שנאה הוא אליו, ושולט עליו אותו שנקרא רע, עד שמקטרג בו בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, הרע הזה, שהוא יצר הרע, שולט על העולם בכמה צדדים, וכמה שלטון יש לו בעולם, והוא נחש תקיף שחטא בו אדם, ונכשלים בו בני העולם ומושכים אותו עליהם, עד שמוציא להם את נשמותיהם. ובה וראה, כשהוא שולט, שולט על הגוף. וכיון ששולט על הגוף, יוצאת ממנו הנשמה, משום שהגוף נטמא, והנשמה עולה, ואין שולט עליו עד שנוטל רשות. וכמה הם שבאים מצדו ושולטים על העולם, והרי

הדא הוא דכתיב, (משלי כד) התרפית ביום צרה צר כחכה. התרפית, אי ארפי ידוי מאורייתא. ביום צרה צר כחכה, מאי צר כחכה. צר כח פה, דהא איהי תדיר לימינא. ונטירו דילה תדיר על בר נש פד אזיל באורחוי דאורייתא, וכדין דחי ליה לרע לבר דלא יקרב לגביה דבר נש, ולא יכיל לקטרגא ליה. וכד בר נש אסטי מארהוי דאורייתא ואתרפי מנה, פדין צר כח פה, בגין דההוא רע, דאיהו שמאלא שליט עליה דבר נש, ודחי ליה להאי כח לבר, עד דדחיק ליה אתר בעקו.

דבר אחר צר כחכה, דכד בר נש אחיד בארחי דאורייתא, אתרחים לעילא ואתרחים לתתא, ורחימא דקדשא ברין הוא הוי, כמה דאת אמר, (שמואל ב יב) ויי אהבו, דהוה רחימוי דקדשא ברין הוא, ורחים ליה. וכד בר נש אסטי מארחי דאורייתא, פדין צר כח פה, צר דיליה, ומארי דכבו איהו לגביה, ושליט עלוי ההוא דאקרי רע. עד דמקטרג ביה בהאי עלמא, ובעלמא דאתי.

תא חזי, האי רע דאיהו יצר הרע, שליט על עלמא בכמה סטרין. וכמה שלטנו אית ליה בעלמא, ואיהו חויא תקיפא דחב ביה אדם, וכשלין ביה בני עלמא, ומשכי ליה עלייהו, עד דאפיק לון נשמתיהו.

ותא חזי, פד איהו שליט, שליט על גופא. וכיון דעל גופא שליט, נשמתא נפקא מניה, בגין דגופא אסתאב, ונשמתא סלקא. ולא שליט עליה עד דנטיל רשו. וכמה אינון דאתיין מסטריה, ושלטין על עלמא. והא תנינן דכל עובדין דעלמא דאתעבידו, ושלטי